

PÁLYÁZAT

A Magyar Nyelvtudományi Társaság népnyelvi gyűjtőpályázatáról¹

A honismereti mozgalomnak mindig is fontos része volt a népnyelvkutatás, mert ennek segítségével egy adott közösség történetén, szokásain, hagyományain kívül megismerhetjük azokat a nyelvi értékeket is, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy teljesebb és pontosabb képet kaphassunk az előttünk járó nemzedékek gondolkodásmódjáról, életéről. Ennek érdekében a néprajz és a nyelvtudomány között kialakult egyfajta együttműködés a népi emlékek összegyűjtése és megőrzése terén.

Ez nem volt mindig így: a XIX. században a nyelvész és a néprajzos még külön utakon járt, „a nyelvészt kevésbé érdekelte az illető tárgy, amelyre a szó vonatkozott, a néprajzos pedig nem tanulván fonetikát, vagy teljesen átírta köznyelvi alakban a népmeséket és egyéb szövegeket, vagy csak a nagyobb hangtani sajátosságokat jegyezte le, ahogy tudta”.² Ennek ellenére ekkor is születtek olyan munkák, amelyek ma is komoly forrással szolgálnak mind a néprajzosok, mind a nyelvészek számára. Itt mindenképpen Kriza János *Vadrózsák* című gyűjteményét kell megemlítenünk, amely a XIX. század második feléből hagyományozta ránk Erdély gyönyörű tájszavait, és találós meséit, amely ma is fontos forrása a székely nyelvjárás és néprajz kutatásának.

A kutatók egy része hamar belátta, hogy a gyűjtéseket mindenképpen közösen érdemes végezniük, felhasználva egymás eredményeit: a nyelvészeti adatokból az illető közösség életmódjára, szokásaira igyekeztek fényt deríteni, a néprajzi adatokat viszont a nyelvi sajátosságok jobb megértéséhez próbálták meg felhasználni. Ennek a közös tevékenységnek egyik szép példája volt az a gyűjtőmunka, amelyet a Néprajzi Múzeum és az MTA Nyelvtudományi Intézete szakmai irányításával nem hivatásos gyűjtők végeztek az elmúlt öt évtizedben.

Mint ahogy a néprajz számára egyik fő szempontot a leletmentés jelenti, úgy a nyelvészet számára is a nyelvjárású szókészlet és a népi névkincs mára már egyre inkább visszaszoruló elemeinek az összegyűjtése az, ami elodázhatatlan kötelesség. Erre azonban a hivatásos nyelvészek önmagukban a feladat terjedelmes volta miatt nem vállalkozhatnak, ezért vonták be eddig is – és reményeink szerint ezután is – azokat a magyar nyelv iránt felelősséget érző, a nyelv értékeit feltű, önkéntes gyűjtőket, akiknek a munkája nélkül – nyugodtan mondhatjuk – népnyelvkutatásunk sokkal szegényebb lenne. Ők azok, akik egy-egy település vagy tájegység szokásait, viszonyait jól ismerik, az adott közösségnek elfogadott, megbecsült tagjai, és így a legalkalmasabbak a helyi nyelvi értékek összegyűjtésére.

A nyelvjárású adatok gyűjtése viszonylag korán, már a XVIII. század végén elkezdődött. Ezt követően jelentek meg az első tájszótárak, melyek elsősorban a kuriózumokat foglalták egybe. Az érdeklődő laikusok számára először a Magyar Nyelvőr folyóirat nyújtott szervezett keretet a tájszók gyűjtéséhez a XIX. század második felében azzal a céllal, hogy a nyelvújítás vadhajtásai helyébe a nyelvjárású szavakat ültesse. Ennek eredményeként szép számú, színvonalas adatközlés látott napvilágot a vidéki értelmiség (tanárok, orvosok, jogászok, hivatalnokok) jóvoltából egészen a XIX–XX. század fordulójáig. Ezután azonban megszűntek az ilyen jellegű cikkek, és a 30-as évekig alig lehetett hallani valamit a népnyelv önkéntes kutatóiról.

¹ Elhangzott a XVIII. Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárású Gyűjtőtálálkozáson, Csornán, 2003. július 25-én. (Szerk.)

² *Fodor István: Mire jó a nyelvtudomány?* Bp., 2001. 201. old.

Csúry Bálint tevékenysége irányította rá a figyelmet a nyelvjárási kutatások fontosságára. Főművével, a Szamosháti szótárral a szerző a tájszórak készítői számára kijelölte az utat és egyúttal példát szolgáltatott a hiteles gyűjtésre is. Munkásságával iskolát teremtett Debrecenben, s nyomában egyre több nyelvész fordult a népnyelv felé. „Amíg azonban a hivatásos kutatók az évtizedes mulasztásokat próbálták fölszámolni; szótárakat, atlaszokat készítettek, egyrészt mindinkább nőtt az igény a nyelvjárási adatgyűjtések iránt, hogy megmentsenek lassan feledésbe menő népnyelvi jelenségeket, másrészt pedig a nép között élő értelmiségiek, érdeklődő és jó érzékű, megfigyelőképeségű [...] emberek elhivatottságot, kötelességtudatot éreztek a csak általuk lejegyezhető adatok megmentésére”.³

1952-ben a néprajztudomány teremtette meg először ennek a lehetőségét, a nyelvtudomány pedig néhány év múlva csatlakozott ehhez a kezdeményezéshez, és 1958-tól Szépe György javaslatára a Magyar Néprajzi Múzeum és Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete együttesen hirdette meg a néprajzi és nyelvjárási (később népnyelvi) gyűjtőpályázatokat.

A közös munka eredményeként számos kiváló dolgozat érkezett népnyelvi témában az évtizedek során. (1977-ben ezek száma már meghaladta a tizezret.) A népnyelvi pályázatok lelkiismeretes irányítója és szervezője mintegy négy évtizeden keresztül *Hajdú Mihály* volt, aki ezt a munkát a Magyar Nyelvtudományi Társaság Csúry-díj bizottságának elnökeként mindenki örömeire és hasznára most is figyelemmel kíséri. Korábban az 1980-as években és az 1990-es évek első felében ő számolt be a pályamunkákról a Magyar Nyelv folyóirat hasábjain, így a szűkebb szakma is tájékozódhatott a háttérben folyó önkéntes gyűjtőmunkákról és ezek eredményeiről. Ugyanilyen fontos volt az is, hogy a gyűjtők ezzel egyfajta elismerést kaptak arról, hogy munkájuk nem volt hiábavaló, a nyelvész szakma számon tartja őket.

A legjobb pályamunkákat a kiírók az örökös anyagi gondok ellenére igyekeztek megjeleníteni. *Hajdú Mihály* külön sorozatot indított Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok címmel, ahol elsősorban a hagyományos népi mesterségekkel foglalkozó pályamunkákat adta ki, de ezek mellett helyet kaptak a különböző csoportnyelvekkel (pl. a katonaság nyelvével, a diáknyelvvel) foglalkozó munkák is. Néhány címet hadd említsek a megjelent pályázatok közül egyrészt azzal a szándékkal, hogy jelezzem a téma sokszínűségét és gazdagságát, másrészt azért, hogy ötletekkel szolgáljak további pályázatok készítéséhez. A megjelent munkák közül a következőket érdemes kiemelni: *mályinkai szénégetés, kispaládi pokróckészítés, rábaközi pereckészítés, hőveji csipkeverés, tiszalparti kosárfonás, mútrakeresztési kanálfaragás, szatmári kötélverő mesteresség, koloni lyukashímzés, barsói erdőgazdálkodás, paksi halászat, nyírlugosi, sárvári, nagykanizsai kovácsmesteresség, debreceni paszományos mesteresség, makói hagyományteremtés, szatmári fűfeldolgozó mesterseggek, kishéri szíjgyártás, tasnádi fazekasság, fancsali és deteki kendertermesztés és földolgozás* stb.⁴ A csoportnyelvek közül megjelentek a *kecskemeti, sárbogárdi és a soproni diáknyelvet, a lenti laktanya katonáinak nyelvhasználatát* bemutató tanulmányok. Ezzel azonban korántsem merítettük ki a teljes anyagot, számtalan értékes dolgozat található még a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában.

Mindezidáig az önkéntes gyűjtések lehetőségei közül csak két területet emeltem ki: a nyelvjárási és csoportnyelvi szókincsgyűjtést. De ezek mellett ugyanolyan fontossággal bírnak a névtan egyes területeihez kapcsolódó adatgyűjtések is, pl. egy település vagy egy tájegység kül- és belterületi helynevei, családnevei, ragadványnevei, keresztnévei, állatnevei vagy a csillagképek népi elnevezései stb. A korábbi pályázatok között szép számmal találunk ilyen jellegű dolgozatokat is. Ezek közül számos pályamunka jelenhetett meg szintén *Hajdú Mihály* jóvoltából a Magyar Névtani Dolgozatok sorozat köteteként.⁵

A helynévgyűjtések kapcsán mindenképpen meg kell említenünk azt, hogy pályázatunkkal párhuzamosan, azzal szorosan együttműködve immár négy évtizede folyik a mai ország területére kiterjedő teljes körű helynévgyűjtés *Ördög Ferenc* irányításával. Ez a mozgalom – el-

³ *Hajdú Mihály*: A XXV. néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázat népnyelvi témájú dolgozatairól. In: Magyar Nyelv. 1978. 355. old.

⁴ E munkák nemcsak a különböző mesterségek szakszavait foglalják magukban, hanem a munkafolyamatok részletes leírását is tartalmazzák, így a néprajzzal foglalkozók számára is forrásul szolgálhatnak.

⁵ A sorozatban eddig több mint 180 névtani tárgyú feldolgozás és gyűjtés látott napvilágot.

sősorban az önkéntes gyűjtők lelkiismeretes és fáradtságos munkája nyomán szép eredményeket könyvelhet el, – ma már a végéhez közeledik, bár az utóbbi évtizedekben kissé lelassult, azt nyugodtan kijelenthetjük, hogy ma Magyarországon nincs olyan megye, ahol ne lenne valamilyen kézzel fogható eredménye ennek a rendkívül nagy munkának.⁶

A helynévgyűjtések időszerűségét az indokolta, hogy a korábbi évtizedekben végbemenő tagosításokkal és a nagygazdaságok megalakulásával a sokszor több évszázados dülönevek egyszerre fölöslegessé váltak, s helyükre számok és betűjelek kerültek. Ahol a gazdaságok vezetőiben nem volt meg a hagyománytisztelő, ott a népi nevek nagyon hamar kiesettek a használatból és elindultak a feledés útján. Ezért kellett ezt a névkincset az idővel versenyt futva az utókor számára összegyűjteni azoktól az idős emberektől, akik még valamikor önálló gazdálkodást folytattak. S tudjuk, hogy az idő kíméletlen, nagyon hamar megemészti azokat az értékeket, amelyeket pedig mindenképpen érdemes lett volna megmenteni a múltból a következő nemzedékek számára. Ennek kézzelfogható valóságát esetünkben az a tény is igazolja, hogyha összevetjük az 1960-as, 1970-es, 1980-as években megjelent megyei vagy járási helynévgyűjteményeket a maiakkal, azt tapasztalhatjuk, hogy a kötetek egyre inkább vékonyodnak és az adatok száma is csökken, ennek az okát pedig nem a gyűjtők lelkiismeretességében kell keresnünk.

Még rosszabb a helyzet a határon túli magyarok területeken, ezen belül is a szórvány vidékeken. Itt ugyanis nincs a magyarországihoz hasonló, felülről irányított, szervezett keretek között folyó gyűjtőmunka, viszont itt is vannak lelkiismeretes gyűjtők. Pályázatunk irányítói ezért, amikor ez lehetővé vált, figyelmüket ezekre a területekre fordították és a pályázat kéréseit ide is kiterjesztették. Ennek hamarosan meglettek a kézzelfogható eredményei, számos pályamunka érkezett a határon túlról, főként Erdély területéről. Ennek eredményeként mintegy száz romániai magyar falu helynévkincse jelent meg nyomtatásban, s emellett további kétszázé vár ugyanerre.⁷ Kárpátalján két járás (az ungvári és a beregszászi) helynévgyűjteménye készült el, a Felvidékről pedig mintegy ötven település helynevei láttak napvilágot a Magyar Névtani Dolgozatok sorozatban. Az eddigi elért eredmények mögött számos lelkiismeretes gyűjtő több éves, fáradtságos munkája van, de nyilvánvaló, hogy a feladat korántsem ért véget, nagyon sok még a teendőnk, ezért továbbra is ösztönözzük és támogatjuk az ilyen jellegű kezdeményezéseket.

Nem szükséges különösebben hangsúlyoznunk, hogy a néprajzi gyűjtések által feltárt adatok milyen fontosak a magyar művelődéstörténet számára. Tamási Aron gondolatával azt mondhatjuk, hogy „a szavak olyanok, mint a hírnökök: mindazt a jót és rosszat elmondják, ami ott honol abban az országban, ahonnan jöttek”. A tájszavak, szólások, közmondások és a nevek gyűjteményei ily módon egyfajta „speciális múzeumoknak, szómúzeumoknak” tekinthetők, amelyeket megnyitva arról tájékozódhatunk, hogy cleink milyen eszközöket használtak, milyen ételeket ettek, milyen volt a ruházatuk, milyen növényeket termesztettek, milyen épületeik és milyen bútoraik, illetőleg berendezési tárgyaik voltak, a gyerekek milyen játékokkal töltötték idejüket, a jövevényszavak alapján megállapíthatjuk, hogy milyen nyelvű népekkel érintkeztek: egyszerűen azt ismerhetjük meg, hogy milyen világ vette körül azt a nemzedéket, amely ezeket a szavakat ránk hagyományozta.⁸

Az állandó szókapcsolatok, a szólások és a közmondások pedig arra utalnak, hogy egy adott településen, ill. területen milyen hiedelmek, milyen időjárási megfigyelések, egészségügyi arany szabályok, gyermeknevelési elvek, milyen jeles napok és ünnepek éltek, és milyen erkölcsi nézeteket vallottak a korábbi nemzedék tagjai az élet fontos dolgairól.

A táji tulajdonnevek is sokirányú vallomásra foghatók. A családnevekből például következtethetünk az ősök foglalkozására (*Ács, Kalmár, Portörő, Porkoláb* stb.), származására (*Rácz, Cseh, Bakonyi, Zalai*) testi és szellemi adottságaira, tulajdonságaira (*Erős, Vig, Tompa* stb.), vagy

⁶ Íppen ezért, ha valaki ilyen jellegű gyűjtést kíván végezni, érdemes tájékozódnia, hogy az adott településen vagy tájegységben megtörtént-e a helynevek összegyűjtése. Természetesen ez még nem zárja ki a munka újbóli elvégzésének lehetőségét, mivel sokszor területi okokból kimaradtak olyan érdekes adatok, amelyek egy-egy dűlő nevének népi magyarázatát adják meg vagy esetleg a gyűjtemény több hiányzó adattal bővíthető.

⁷ *Hoffman István*: Magyar helynévkutatás (1958–2002). Debrecen, 2003. 80. old.

⁸ *Kiss Ernő* (szerk.): Magyar dialektológia. Bp., 2001. 153. old.

akár valamely szokására (*Játékos, Peres*), vagy szavajárására (*Bezzeg, Nosza*). A legtöbb ragadványnevét keletkezésének pedig általában még ismert az indítéka, ezért ezek segítségével egy vidék lelkületéről, gondolkodásmódjáról vonhatunk le következtetéseket. A helynevek megszólaltatásával a természeti környezet múltjáról, változásáról és az ott lakó közösség eredetéről, nyelvéről, egy-egy település vagy földterület egykori birtokosáról, az ott lezajlott fontos eseményekről (pl. *Törökvesz, Akasztó-hegy* stb.), a terület egykori élővilágáról (növényekről, állatokról) a földek minőségéről stb. szerezhetünk ismereteket.

Ez a roppant gazdagság önmagában elég indokot szolgáltat arra, hogy megőrzésre méltónak találjuk, de emellett még van egy nagyon komoly gyakorlati haszna is, nevezetesen az, hogy egy terület, egy település múltjára és jelenére vonatkozó információk megismerése elősegítheti az embereknek „a szűkebb pátriájukhoz való kötődését, értékeinek tudomásulvételét és megbecsülését, s ezzel a kiegyensúlyozott haza-szemléletnek, az egészséges személyiségképzésnek a kialakulását”.⁹

A néprajzi pályázat tehát – az eddigiekből is kitűnik – komoly eredményeket könyvelhet el magának. A gyűjtők és a nyelvész szakma szép együttműködésének példája ez, ezért a Magyar Nyelvtudományi Társaság mindenképpen fontosnak tartotta a pályázat folytatását akkor is, amikor a Néprajzi Múzeum átszervezése és anyagi okok miatt nem tudta tovább vállalni a néprajzi pályázatok támogatását. Az azóta eltelt néhány év alatt a kezdeti nehézségek után sikerült a pályázatot életben tartanunk, és – úgy tűnik – továbbra is folytatni tudjuk ezt a munkát.¹⁰

Köztudott, hogy az önkéntes pályázatok díjazása sajnos sohasem volt a végzett munkával arányban, ez a helyzet az utóbbi években még inkább romlott, ezért a kiírók legfontosabb feladata az anyagi források előteremtése volt, és ez ma sem változott. A Magyar Nyelvtudományi Társaság saját forrásaiból csak méltánytalanul alacsony pályadíjakkal tudta jutalmazni az arra érdemes munkákat. Most kezd kibontakozni egy ígéretes együttműködés a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával, amely felkarolta kezdeményezésünket, és idén nagyobb összeget bocsátott a pályázat céljaira, elsősorban a pályadíjakra. Reményeink szerint a jövőben is számíthatunk támogatásukra.

Tudjuk, hogy a legtöbb gyűjtő önzetlenül, szülőföldje iránti szeretetből és a tudományt szolgáló anyagföltérás fontosságának tudatával végzi áldozatos és sok időt, fáradságot, energiát főlemesztő munkáját, ezért arra törekszünk, hogy a pályázók a pályadíjak mellett erkölcsi megbecsülésben is részesüljenek azáltal, hogy a Magyar Nyelv folyóirat hasábjain – felelevenítve a régi gyakorlatot – minden évben beszámolunk a pályázat eredményeiről és a beküldött pályamunkákról. Ezáltal „az egyébként archivált és kutatók számára hozzáférhető pályamunkák (a szerzőik neve és a művek témája) a szélesebb tudományos közvélemény előtt is ismertté válik.”¹¹ Emellett természetesen továbbra is törekszünk arra, hogy a legjobb pályamunkák nyomtatásban is megjelenjenek a fent említett sorozatokban önálló kötetekként.

A pályázatra elsődlegesen autentikus adatközlőktől származó gyűjtéseket várunk, ezek között is előnyt élveznek a leletmentő célú munkák. Elemzést csupán kivételes esetben tudunk elfogadni, mert ezt inkább a hivatásos nyelvészek feladatának tartjuk, de örömmel látjuk az adatokat értékelő összegző véleményeket, gondolatokat is.

A pályázat hivatalosan közétett célja a magyar nyelvterület fokozatosan feledésbe merülő nyelvi értékeinek (tájszavaknak, hagyományos népi mesterségek és tevékenységek szakszókincsének; különböző társadalmi rétegek jellegzetes szavainak; családneveknek; ragadványneveknek, beceneveknek, népi helyneveknek, állatneveknek, népi csillagképneveknek; közmondásoknak és szólásoknak, valamint népi mondókáknak, ráolvasásoknak) az összegyűjtése és archiválása. E széles spektrumon belül számtalan lehetőség kínálkozik. Minden olyan munkát szívesen fogadunk, amely hozzájárul ahhoz, hogy nemzetünk nyelvi értékei fennmaradjanak.

N. Fodor János

⁹ Uo.

¹⁰ Az idei pályázati kiírás a Honismeret 2003. 4. számának 117. oldalán olvasható.

¹¹ *Hajdú Mihály*: A XXVII. néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázat néprajzi témájú dolgozatairól. In: Magyar Nyelv 1980. 483. old.

A Néprajzi Múzeum
a Honismereti Szövetség, az ELTE BTK Folklóre Tanszéke,
a Néprajzi Társaság, Az MTA Néprajzi Kutatóintézete és a
Szabadtéri Néprajzi Múzeum támogatásával

meghirdeti a 2004. évre a 48. Országos Néprajzi Gyűjtőpályázatot

Felhívjuk a pályázók figyelmét, hogy továbbra is csak a kiírásban szereplő témakörökben érkezett pályamunkákat tudjuk értékelni és díjazásban részesíteni. A feldolgozásra ajánlott témákat 5 évig minden évben meghirdetjük.

A PÁLYÁZATOK BENYÚJTÁSI HATÁRIDEJE 2004. FEBRUÁR 20.

AJÁNLOTT TÉMAKÖRÖK

1. Népi vallásosság és szakrális emlékek az ezredvégi Magyarországon

Feldolgozásra javasoljuk a napjainkban élő és gyakorolt népi vallásosság, vallási kultusz, illetve gyakorlat különböző formáit (pl. Karácsony, Húsvét, Pünkösd; templomi ünnepek, szentek kultusza, az életfordulók ünnepei; keresztelők, áldozás, bérmlás, konfirmálás, lakodalom, temetés; zárandoklat, búcsújárás, fogadott ünnepek stb.). A pályázóknak a feldolgozáshoz többféle megközelítést is tudunk ajánlani.

- a) Egy település vagy egy kisebb közösség (egy felekezet) mai vallásosságának felmérése.
- b) Egy ma jellemző vallási kultusz (szálláskeresés, keresztelők, húsvéti ételszentelés stb.) eseményeinek részletes bemutatása.
- c) Egyéni vagy családi vallásosság és kultusz változatos formáinak feltárása, a vallási élet és kultusz egyéni vagy családi jellegzetességeinek részletes bemutatásával.

Minden esetben különösen az a) és b) megközelítés választása esetén törekedni kell a kultuszok helyének (pl. templom, kálvária, út menti kereszt, temető, magánházak stb.) időpontjának (a készülődéstől a hazaérkezésig), a kultuszban résztvevő és az azt szervező személyeknek, specialistáknak (búcsúvezető szakember, előimádkozó, Mária lányok stb.) testületeknek, valamint a kultuszhoz kapcsolódó, ereklyéknek a részletes bemutatására, megőrkítésére. A témakörök bemutatásakor feldolgozási módszerként a leírást javasoljuk, kiegészítve fotózással, videózással vagy hangzóanyag készítésével.

A téma feldolgozását segítő útmutatók

Kérdőív a magyar népi temetők vizsgálatához.

Barna Gábor-Nádasi Éva: Kérdőív a búcsújárás néprajzi kutatásához.

Kriston Vízi József: Kérdőív egy község szakrális emlékeiről.

S. Lackovits Emőke: Kérdőív a templomi ülésrend szokásainak összegyűjtéséhez.

Kérdőív a temetkezés rendje szokásainak összegyűjtéséhez.

Madar Ilona: Kérdőív az Úrvacsora néprajza című témakör tanulmányozásához.

Varga Zsuzsa: Szakrális emlékek.

ÚJ TÉMA

2. Babáink

A téma a „Mai tárgyaink története eszközlétáruk készítésével” kiírt ponthoz kapcsolódik.

A babák hasonlóan a többi használati tárgyhoz, nemcsak önmagukban, hanem az őket használók életének részeként léteznek. A téma többféle megközelítést kínál, például milyen díszbabákat találunk egy lakásban, a díszítésen kívül betöltenek-e más szerepet, s ez a szerep

hogyan változik az idők folyamán. Gyakran díszítik viseletbe öltöztetett babák olyan falvak szobáit, ahol korábban népviseletben jártak, de mára már azt elhagyták. Kevésbé kutatott terület a gyerekeknek készített, a gyerekek által használt játékbabák vizsgálata, valamint a gyermekek viszonya mai játékaikhoz. A gyermekkor elmúltával hogyan szortírozzák, őrzik korábbi éveik játékeit, babáit. Hogyan válik a játékszer az egyéni élettörténet későbbi részévé.

Az említett példákból is látható, milyen sokrétűen vizsgálható e tárgycsoport. A téma feldolgozásához *Fejős Zoltán*: Babáink című gyűjtési útmutatóját ajánljuk.

3. Falusi és városi kisközösségek mindennapjai

Feldolgozásra javasoljuk egy-egy vallási közösség (pl. kisegyházak, szekták), etnikai csoportok, különféle egyesületek (horgász, hagyományörző, néptánc, városvédő stb.), klubok (nyugdíjas, futball, kosárlabda vagy kézilabda csapat helyi szurkolói csoportja, egy-egy rock-pop zenei együttes klubja stb.), valamint a szórakozással vagy spontán együttlétek alkalmával kialakuló társaságok (kocsmá, söröző törzsvendégei, falusi diszko stb.), egy utca, egy ház, egy emelet lakóinak életét. Írják le tényszerűen ezen kisközösségek születésének és működésének történetét, jelezzék hányan tartoznak közéjük, a tagok milyen korúak és neműek, milyen a társadalmi helyzetük. Mutassák be részletesen a közösségek programjait és kulturálisan jellemző tevékenységét. Hányszor, mikor, hol találkoztak; melyek a csoport-közösség legfontosabb tárgyai, ereklényei. Javasoljuk továbbá a közösségi együttlétek egy-egy hétköznapi, illetve rendkívüli ünnepi alkalmának részletes leírását és bemutatását, megőrkötését fotóval, videóval vagy hangzó anyaggal. Kísérleljék meg a hasonló közösségekkel, csoportokkal való viszony és kapcsolat bemutatását.

Feldolgozásra javasoljuk még egy-egy család történetét vagy annak mindennapjait. Mutassák be részletesen a családi élet helyszíneit (ház, lakás) és annak változását, átalakulását, a közös családi tevékenységet (pl. szórakozás, nyaralás, idősök és fiatalok együttléte stb.). Illusztrálják a pályamunkát minél több fényképpel, esetleg videóval. (Útmutató: *Molnár Mária*: Útmutató családtörténeti vizsgálathoz: Honismeret 1981/2.: melléklet: *Szenti Tibor*: Szempontok a paraszt önéletrajz írásához. Honismeret 1979/4. 62-64. old.)

4. Mai tárgyaink története eszközeleltárak készítésével

Az eszközeleltárak készítése során törekedni kell arra, hogy dokumentálásra kerüljön a kiválasztott lakás vagy annak egy helyisége (ebédlő, hálószoba, nappali, konyha) összes tárgya. Mire ki(k) és mióta használja az adott helyiséget és a benne lévő tárgyakat, mely tárgyakat tartanak különösen fontosnak (pl. emléktárgyak), mit tartanak értékesnek, mi ennek az oka és mi a tárgyak története (mikor, kitől kapták-vették, miért tartják fontosabbnak a többi tárgynál, milyen családi vagy egyéni élmények, események kötődnek hozzá).

A téma feldolgozását egy részletes útmutató segíti:

Szarvas Zsuzsa: Gyűjtési útmutató eszközeleltárak készítéséhez, tárgyegyüttesek feldolgozásához.

A téma egy speciális területét jelenti az alváshoz kapcsolódó tárgyak vizsgálata, beleértve azok használatának változását egy egymást követő generációk életében. ehhez az összetett vizsgálathoz (az alvás tárgyai és szokásai) ajánljuk a következő kérdőívet: *Zentai Tünde*: A népi alváskultúra emlékei, alvási szokások.

Továbbá javasoljuk a gazdálkodás vagy egy-egy iparos, háziiparos teljes, mai eszközkészletének felmérését és feldolgozását (az egyes eszközök története a mai beszerzéstől a hozzájuk fűződő élményekig, emlékekig).

Minden esetben javasoljuk a fényképpel való megőrkötést is!

5. A településkép és változásai a XIX–XX. században

Egy kiválasztott településen térképek, archív felvételek, felmérések, illetve néprajzi gyűjtés alapján.

A témához többféle kérdőív és útmutató áll a gyűjtők rendelkezésére.

6. Hadifogság, munkatábor, internálás

Az események és a történekek leírásánál, a történeti események tárgyalása mellett, részletesen dolgozzák fel egyéni „élményeiket”, a fogság mindennapjait, a sorstársakhoz való vi-

szony (barátságok, ellentétek). Munkáikhoz mellékeljenek minél több eredeti dokumentumok (pl. levelezés, a fogságban írt versek, vagy ott készített tárgyak, rajzok).

Pályázati feltételek

1. A pályázat nyílt, azon bárki részt vehet, aki néprajzi kutatással hivatásszerűen nem foglalkozik és nem ezeken a területeken szerezte (vagy fogja szerezni) szakképesítését.

2. A pályázatra olyan munkák adhatók be, amelyek az ajánlott témákat dolgozzák fel és saját tapasztalaton, helyszíni gyűjtésen, történeti, levéltári kutatáson alapuló eredeti ismeretanyagot tartalmaznak.

3. Nem adható be a pályázatra megjelent, kiadás alatt álló, más pályázaton részt vett, vagy közgyűjteményekben elhelyezett munka, főiskolai, egyetemi szakdolgozat.

4. A pályázatok minimális terjedelme felnőtt tagozatban 25 oldal, ifjúsági tagozatban 10 oldal.

5. A határidő után érkezett pályamunkákat csak a következő évi pályázatra tudjuk besorolni.

Pályadíjak

Felnőtt tagozat

I. díj	II. díj	III. díj	IV. díj
30 000 Ft	25 000 Ft	20 000 Ft	10 000 Ft

Ifjúsági tagozat

I. díj	II. díj	III. díj	IV. díj
20 000 Ft	15 000 Ft	10 000 Ft	5000 Ft

Egyéb tudnivalók

- Egy pályázótól több pályamunkát is elfogadunk, és több pályázó vagy szakkör közösen készíthet pályaművet.

- **Összefüggő munkákat részenként nem lehet beadni, de több különböző munka alkothat lazán összefüggő sorozatot a későbbiek során.**

- **A pályázatnak tartalmaznia kell a szerző nevét, pontos címét, az életkorát és foglalkozását.**

- A pályázók munkáját segítik a különböző témákhoz – szakemberek által készített – útmutatók és kérdőívek. Amennyiben ezek közül valamelyiket felhasználja a gyűjtő, azt a pályamunka elején fel kell tüntetni. A kérdőíveket, útmutatókat a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában személyesen vagy levélben, válaszboríték megküldésével lehet beszerezni.

- **Cím: 1055 Budapest, Kossuth tér 4.**

- A pályázati kiírásnak nem felelő dolgozatokat (pl. az előírt minimumnál kisebb terjedelmű) nem őrizzük meg. Kivételt csak a magas színvonalúak jelentenek, amelyek a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárának gyűjteményét fogják gazdagítani.

- Ha a díjazott pályamunka megjelenik, a szerző köteles feltüntetni azt, hogy a dolgozat részt vett az Országos Néprajzi Gyűjtőpályázaton. A megjelent munka két példányát kérjük a Néprajzi Múzeumnak megküldeni. (A dolgozatról készült bírálat nem használható fel lektori véleményként!)

- A dolgozat beérkezéséről csak megcímzett és felbélyegzett válaszboríték esetén tudunk értesítést küldeni.

- A díjak odaítéléséről országos zsűri dönt, a pályamunkákról készített szakmai bírálatok alapján.